

Окорокова В. В., Плат О. В.

Характеристика франкських королів в «Історії франків» Григорія Турського

Твір єпископа Григорія Турського «Історія франків» до цього дня є найважливішим пам'ятником по вивченню європейської культури не просто франкського королівства, а й взагалі культури раннього середньовіччя. У ній описуються події VI ст., які стосуються історії виникнення і розвитку Франкської держави епохи Меровінгів на території колишньої римської провінції Галлії. Важливість цього джерела підкреслюють наступні обставини. По-перше, сам Григорій Турський, завдяки єпископському сану і впливу в суспільстві, в тому числі і на меровінгських королів, зміг зібрати цінний матеріал, що відображає життя різних верств меровінгського суспільства, і створив яскравий, місцями повний драматизму, своєрідний літопис життя людей тієї епохи. По-друге, час його життєдіяльності збігся з смугою двох найважливіших суспільних зрушень в історії Західної Європи VI століття — етнічного і релігійного, з періодом соціального перетворення, що складається в по-

ступовому переході від старої суспільної системи — рабовласницької — до нової — феодальної. Зазначені вище переваги дослідження даного джерела вже в корені вказують на його актуальність. Нас в даному випадку цікавить зображення франкських королів в «Історії франків», оскільки воно дозволяє побачити ставлення самого автора до правителів, виявити їх роль в житті держави.

У своєму творі Григорій Турський дає характеристику таким королям: Хлодвіг (481–511 pp.), Хлотар (511–561 pp.), Харіберт (561–567 pp.), Гунтрамн (561–592 pp.), Сігіберт (561–575 pp.), Хільперік (567–584 pp.). Природно свою характеристику королів Григорій починає з творця Франкського королівства — Хлодвіга. При змалюванні образу цього короля автор дотримувався усталеної на той час усної народнопісенної традиції. Розповідь про народження Хлодвіга Григорій Турський починає епічної фразою: «Хлодвіг був великим і могутнім воїном» [1, Кн. II], що вже зумовлювало майбутню славу Хлодвіга. А розповіді про хрещення Хлодвіга притаманні урочистість й барвистість, які були властиві духовним проповідям та пояснюються багаторічним існуванням цього переказу насамперед у духовному середовищі. «Тоді королева веліла таємно викликати святого Ремігія, єпископа міста Реймса, і попросила його вселити королю „слово порятунку“. Запросивши короля, єпископ почав наодинці вселяти йому, щоб він повірив в істинного бога, творця неба і землі, і залишив язичницьких богів, які не можуть приносити користі ні собі, ні іншим. Король сказав йому у відповідь: „Охоче я тебе слухав, святіший отець, одне мене бентежить, що підлеглий мені народ не потерпить того, щоб я залишив його богів. Однак я піду і буду говорити з ним відповідно до твоїх слів“. Коли ж він зустрівся зі своїми, сила божа випередила його, і весь народ ще раніше, ніж він, почав говорити, ніби вигукнув одним голосом: „Шановний король, ми відмовляємося від смертних богів і готові слідувати за безсмертним богом, якого проповідує Ремігій“. Про це повідомили єпископу, і він з превеликою радістю звелів приготувати купіль для хрещення. На вулицях розвішують різнокольорові полот-

нища, церкву прикрашають білими завісами, баптистерій упорядковують, розливають бальзам, яскраво блищать і палають запашні свічки, весь храм баптистерію наповнюється божественним ароматом. І таку благодать дарував там бог, що люди думали, ніби вони знаходяться серед пахоців раю. І король попросив єпископа хрестити його першим. ...Король визнав всемогутнього бога в трійці, хрестився в ім'я отця і сина і святого духа. Був помазаний священним миром і осінений хрестом Христовим. А з його війська хрестилися більше трьох тисяч чоловік. Хрестилася і сестра його Альбофледа, яку трохи згодом узяв Господь» [1, Кн. II].

У наступних розповідях Хлодвіг постає як сильна, вольова особистість. Він використовує будь-які засоби для досягнення своєї мети — творення Франкської держави і встановлення одноосібної влади. Однак автор, за своїм звичаєм, не дає оцінки його віроломним і підступним вчинкам, як би надаючи читачам можливість самим зробити висновок [1, Кн. II].

Іншими яскравими образами меровінгських королів є король Хлотар, який тимчасово об'єднав під своєю владою Франкське королівство після смерті своїх братів, і його сини — королі Харіберт, Гунтрамн, Сігіберт і Хільперік. Їх дії викладаються докладніше, Григорій Турський розкриває їхні стосунки один з одним, з наблизеними і підданими, а також з церквою. Іноді навіть проривається оцінка того чи іншого короля: наприклад, Хлотаря Григорій називає розпусним, Сігіберта — безстрашним і сердечним. Але закінчених характеристик цих королів, крім характеристики, даної автором королю Хільперіку після його смерті, все ж немає.

Необхідно також відзначити, що образи королів Сігіберта і Хільперіка контрастують: перший малюється автором позитивно, другий — негативно. Король Сігіберт, покровитель Григорія Турського, безстрашний, сміливий, спритний. Він двічі бився з гуннами, що вторглися в Галлію. У першій битві Сігіберт виявився переможцем, у другій — потрапив в полон, але зумів укласти з гуннами вигідний мир. Підкупив дарами тих, кого він не зміг здолати хоробрістю в битві. Безстрашність Сігібер-

та розкрито і в оповіданні про те, як він приборкав зарейнські племена, незадоволені тим, що він не повів їх проти Хільперіка. Гідність Сігіберта підкреслюється в оповіданні про його одруження. В дружини він взяв Брунгільду, дочку вестготського короля, в той час як брати його вибирали собі «в дружини негідних себе жінок» і одружувалися навіть на служницях.

Негативно зображується Григорієм Турським король Хільперік, якого він називає «Нерон і Ірод нашого часу» [1, Кн. VI]. Автор наводить приклади його жорстокості і віроломства, в тому числі вбивство дружини Галсвінти, синів Меровея і Хлодвіга. Григорій Турський засуджує його: «А що він чинив, погані справи. ...Справді, він часто спустошував і спалював безліч областей, і від цього він не відчував ніякого каяття совісті, а скоріше радість, як колись Нерон, коли під час пожежі свого палацу він співав вірші з трагедій. Він дуже часто несправедливо карав людей, щоб заволодіти їхнім майном. У його час тільки деякі клірики отримали сан єпископа. Був же він ненажерою, богом його був шлунок. ...Справи бідних йому були ненависні. Святителів господніх він постійно ображав. ...Справді, він часто говорив: „Ось наша скарбниця збідніла, ось наші багатства перейшли церквам, правлять одні єпископи. Немає більше до нас поваги, вона перейшла до єпископів міст“. Говорячи так, він постійно знищував заповіді, складені на користь церкви. Він нерідко зневажав навіть розпорядження свого батька, вважаючи, що нікого не залишилося, хто б міг наполягати на виконанні його волі. ...І завжди знаходив він нові способи, щоб заподіяти шкоду народу. Так, якщо він знаходив в цей час кого винним, то наказував виколувати йому очі. У приписах, які він розсилав з приводу своїх справ суддям, він додавав: „Якщо хто буде нехтувати нашими розпорядженнями, у того в покарання виколють очі“. Нікого він не любив безкорисливо і сам ніким не був любимий, ось чому, коли він віддав Богові душу, всі його покинули».

Таким чином, ми бачимо, що Григорій Турський проявив себе як справжній історик, оскільки характеристика королів, яку він дає, є неупередженою. Автор не висловлює своєї думки з при-

воду діяльності того чи іншого короля, не дає оцінку діяльності саме з авторської позиції. Навіть той негативний образ короля Хільперіка, який він надав, розкритий з позиції історичного твору, а не художньої літератури.

1. Григорий Турский. История франков. — М. : Наука, 1987. — 464 с. — Режим доступа: http://www.krotov.info/acts/06/turskiy/grig_00.html

